

ADALET DERGİSİ
Journal of Justice
Yıl: 153 Dönem: VI 2026/1 Sayı: 76
ISSN: 1011-730X
ISSN (online): 2717-6614

GÜNÜMÜZ HAYAT İLİŞKİLERİNDE AİLENİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ VE BUNU DESTEKLEYECEK HUKUK POLİTİKASI ÖNERİLERİ

*Sustainability of the Family In Today's Life Relationships and Legal Policy
Recommendations to Support It*

Arş. Gör. Dr. Burak KARA
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
burak.kara@erdogan.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1583-3681

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü (Article Types): Araştırma Makalesi (Research Article)

Geliş Tarihi (Received): 14.08.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 15.12.2025

Değerlendirme (Peer-Review): Editör Ön İnceleme - Çift Taraflı Körleme -
En az İki Dış Hakem - Yayın Danışma Kurulu Kararı
(Editorial Screening - Double-Blind Peer Review -
At Least Two External Reviewers - Decision of the Editorial
Advisory Board)

İntihal (Plagiarism): Turnitin (İntihal incelemesi Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü işbirliği ile yapılmaktadır.)

Etik Beyan (Ethical Statement): Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere
uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada
belirtildiği beyan olunur. (It is declared that scientific and ethical
principles were followed during the preparation of the study, and all
referenced works are cited in the bibliography).

s.s. 347-375

Sustainability of the Family In Today's Life Relationships and Legal Policy Recommendations to Support It

Abstract

When sustainability is considered from a societal perspective, the concept of the family's sustainability as a small unit of society must be emphasized. Sustainable policies can only be implemented by the state exercising its sovereign power in accordance with guiding international goals and objectives. The state, which holds legislative, executive, and judicial powers, determines and implements legal policy to ensure that the society from which it derives its power remains orderly, improves quality of life, and transmits its values to future generations. As an institution that produces and transmits culture, the family is the primary concern in ensuring and preserving social cohesion. A healthy society is built on healthy families. In particular, the disintegration of traditional family structures, the rise in the age of marriage, the rise in divorce rates, and the proliferation of single-parent families pose serious threats to family sustainability. It is believed that a sustainable family model can be established if the legal policy developed for the family is based on gender equality, is environmentally sensitive, eliminates risks to the family institution, and encourages family life. Our study attempts to provide some concrete examples of legal revisions that can achieve this.

Keywords: Marriage, family law, sustainability, social life

GÜNÜMÜZ HAYAT İLİŞKİLERİNDE AİLENİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ VE BUNU DESTEKLEYECEK HUKUK POLİTİKASI ÖNERİLERİ

Özet

Sürdürülebilirlik toplumsal yönden düşünüldüğünde, toplumun küçük birimi olarak ailenin sürdürülebilirliği kavramı üzerinde durulması gerekir. Sürdürülebilir politikalar devletin egemenlik gücünü, bu konuda yol gösterici olan uluslararası amaç ve hedeflere uygun olarak kullanmasıyla hayata geçebilmektedir. Yasama, yürütme ve yargı erklerini elinde bulunduran devlet, gücünü aldığı toplumun bir arada düzen içinde kalması, hayat kalitesinin artması, sahip olduğu değerleri gelecek kuşaklara aktarması için hukuk politikasını belirlemekte ve uygulamaktadır. Kültür üreticisi ve aktarıcısı bir kurum olarak sosyal bütünlüğün sağlanmasında ve korunmasında akla ilk olarak aile gelmektedir. Sağlıklı toplumu, sağlıklı aileler oluşturur. Özellikle geleneksel aile yapılarının çözülmesi, evlilik yaşının yükselmesi, boşanma oranlarının artması, tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşması gibi olgular, ailenin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde tehdit etmektedir. Aile için geliştirilecek hukuk politikası, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde, çevreye duyarlı, aile kurumunun maruz kaldığı riskleri bertaraf edici ve aile hayatını özendirici nitelikte olması halinde sürdürülebilir bir aile modelinin oluşturulabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızda bunu sağlayabilecek somut bazı hukuki revizyon örnekleri oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler

Evlilik, aile hukuku, sürdürülebilirlik, toplumsal yaşam

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik, başlangıçta çevresel ve ekonomik bağlamda ele alınan bir kavram iken günümüzde sosyal kurumların devamlılığında da kritik bir önem kazanmıştır. Bu bağlamda, toplumun en temel yapı taşı olan ailenin sürdürülebilirliği, yalnızca bireysel yaşamları değil aynı zamanda toplumsal istikrarı, kuşaklar arası değer aktarımını ve sosyoekonomik dengeyi de doğrudan etkileyen bir olgudur. Ailenin sürdürülebilirliği; yapısal, işlevsel ve kültürel açılardan devamlılığını ifade ederken, modern yaşamın getirdiği dönüşümler bu devamlılığı tehdit edici bir dizi riski de beraberinde getirmektedir.

Küreselleşme, kentleşme, dijitalleşme, bireyselleşme ve ekonomik belirsizlikler gibi modern yaşamın temel dinamikleri, aile kurumunun hem içsel yapısını hem de dış çevreyle olan ilişkisini yeniden şekillendirmiştir. Bu dönüşüm, aile bireylerinin rollerini, iletişim biçimlerini, değer sistemlerini ve yaşamsal tercihlerini derinden etkilemiştir. Özellikle geleneksel aile yapılarının çözülmesi, evlilik yaşının yükselmesi, boşanma oranlarının artması, tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşması gibi olgular, ailenin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde tehdit etmektedir.

Bu makalede, modern yaşamın aile kurumu üzerinde yarattığı başlıca tehditler sosyolojik, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla ele alınacak; ailenin sürdürülebilirliğini zayıflatan faktörler irdelenecektir. Ayrıca, ailenin sürdürülebilirliğine yönelik uygulamalar ve politika önerileri değerlendirilecektir. Böylece, hem akademik literatüre katkı sağlamak hem de aile kurumunun geleceğine dair somut çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır.

I. YÖNTEM

Ulakbim başta olmak üzere açık erişim veri tabanlarında taranan dergilerde son yıllarda modern çağda ailenin işlevi, geçirdiği dönüşüm ile sürdürülebilirlik konularında yayımlanan makaleler taranmıştır. Aile hukuku, iş hukuku, vergi hukuku kitaplarından ve güncel aile sorunlarını araştıran sempozyumların yayımlanmış tebliğ metinlerinden veri toplanmıştır. Türk Medeni Kanunu ile aile hakkında düzenlemeler içeren diğer mevzuat hükümleri, aile hukukunda dönüşüm sağlayan Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay içtihatları incelenmiş ve böylece ailenin desteklenmesinde geliştirilebilecek hukuk politikaları, hukuk disiplininin kendi iç yapısına uygun olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Ailenin sürdürülebilirliği kavramını analiz edebilmek için öncelikle hem “sürdürülebilirlik” hem de “aile” kavramlarının teorik zeminde nasıl ele alındığına bakmak gereklidir. Bu bölümde sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ile aile yapısının sosyolojik işlevleri birleştirilerek kavramsal ve kuramsal bir temel oluşturulacaktır.

A. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik kavramı için başlangıç noktası, hazırlanmasına liderlik eden Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın adıyla anılan ve 1987 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Brundtland Raporu'dur.¹ Bu raporda sürdürülebilir kalkınma, “*gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan, bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma*” olarak tanımlanmıştır. Raporun vurgusu sürdürülebilirlik değil sürdürülebilir kalkınmadır. Bugünün gözüyle bakıldığında sürdürülebilirlik, bu raporda dar bir çerçeveye sahiptir. Başlangıçta çevresel ve ekonomik kaynakların verimli kullanımı ile ilişkilendirilmiş olan sürdürülebilirlik, zamanla sosyal yapıları da kapsayan çok boyutlu bir yaklaşıma dönüşmüştür. Sürdürülebilirliğin artık daha karmaşık ve genel olarak üç boyutlu -çevre, ekonomi ve toplum- bir kavramı temsil ettiği kabul edilmektedir.²

¹ Report of the World Commission on Environment and Development, 1987, <https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf>.

² Partridge, E., “Social sustainability: a useful theoretical framework?”, Australasian Political Science Association Annual Conference, Dunedin, New Zealand, 28-30 September 2005, s. 5; Becker Egon/Jahn Thomas/Stiebs Immanuel, “Exploring

Sosyal sürdürülebilirlik, yoksulluk seviyeleri, cinsiyet eşitliği, beslenme ölçümleri, çocuk ölüm oranları, sanitasyon seviyeleri, sağlık, eğitim, konut, suç, nüfus ve istihdam ölçümleri ile ilişkilendirilmektedir.³ Odak noktasında insan ve toplum bulunan sosyal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunu oluşturmakta ve hayat kalitesinin artırılması, yaşam standartlarının yükseltilmesi, toplumsal refah ve mutluluğun devamlılığının sağlanabilmesini amaçlamaktadır⁴. Sosyal sürdürülebilirlik, insanların ihtiyaçlarını temel alan bir yaklaşımla geleceğe uzanan sağlıklı toplulukların oluşturulmasını, bireylerin ve toplulukların refahını artıran, adaleti ve katılımı teşvik eden, sosyal sermayeyi koruyan ve kuşaklar arası değer aktarımını sürdüren toplumsal sistemlerin varlığını ifade eder.⁵ Sosyal sürdürülebilirlik, sistemlerin, yapıların ve ilişkilerin mevcut ve gelecek nesillerin sağlıklı ve yaşanabilir topluluklar yaratma kapasitesinin resmi ve gayri resmi süreçlerle aktif olarak desteklenmesiyle gerçekleşir. Sosyal olarak sürdürülebilir topluluklar eşitlikçi, çeşitli, bağlantılı ve demokratiktir ve iyi bir yaşam kalitesi sağlarlar.⁶

Kültür üreticisi ve aktarıcısı bir kurum olarak sosyal bütünlüğün sağlanmasında ve korunmasında akla ilk olarak aile gelmektedir.⁷ Aile, gösterdiği farklılıklara rağmen bütün toplumlarda bulunan ve toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen, bireyin dahil olduğu ilk sosyal grup olma özelliği gösteren bir yapıdır.⁸ Bu bağlamda aile, sosyal sürdürülebilirliğin en temel taşıyıcılarından biridir ve sosyal sürdürülebilirlik bilincini bir nesilden diğerine aktarma, bu aktarım sistemini sürdürmek için toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirme konusunda önemli işlevlere sahiptir.

Uncommon Ground: Sustainability And The Social Sciences”, 1999, s. 4, Sustainability And The Social Sciences: A Cross-Disciplinary Approach To Integrating Environmental Considerations Into Theoretical Reorientation, (Der.) Egon Becker and Thomas Jahn, London, UNESCO and ISOE: Zed Books, ss. 1-22; Robinson, J., “Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development”, C. 48, S. 4, 2004, Ecological Economics, s. 379-80; Yılmaz Tamer/Keskin Halit/Aksoy Zeynep, “Girişimci Üniversitelerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirliğe Etkileri”, 2022, s. 217-218, Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilir Hayat, (Der.) M. Bulut ve C. Korkut, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, ss. 213-236; Sağlam, İ., “Opinion on Legal Entity – Sustainability Nexus”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 26, S. 2, 2020, s. 1123.

³ Rogers S.H/Gardner K.H./Carlson C.H., “Social Capital and Walkability as Social Aspects of Sustainability”, Sustainability, C. 5, S. 8, 2013, s. 3474.

⁴ Dyllick T./Hockerts, K., “Beyond the Business Case for Corporate Sustainability”, Business Strategy and the Environment, S. 11, 2002, s. 132; Keay, A., “Ascertaining The Corporate Objective: An Entity Maximisation and Sustainability Model”, Modern Law Review, C. 71, 2008, s. 702.

⁵ www.semtrio.com, (s.e.t. 13.08.2025); www.quickcarbon.com, (s.e.t. 13.08.2025).

⁶ Submission to the State Sustainability Strategy Consultation Paper Focus on the Future: Opportunities for Sustainability in Western Australia, Western Australian Council of Social Service Inc, 2002, <http://st1.asflib.net/MEDIA/ASF-CD/ASF-M-00173/submissions/WACOSS.pdf>, (s.e.t. 13.08.2025).

⁷ Turinay, N., Değişen Toplum ve Aile, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996, s. 147.

⁸ Dişikara, N., “Türkiye Modernleşmesinde Ailenin Değişimi”, Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, s. 339.

B. AİLE VE SOSYOLOJİK İŞLEVI

Sosyal bilimciler “aile” terimini çeşitli sosyal grupları ifade etmek için kullanırlar.⁹ Örneğin, çekirdek aile, evli bir çift ve evlenmemiş çocuklarının aynı çatı altında yaşaması olarak tanımlanır. Bu oldukça kısıtlı grup, diğer daha büyük aile gruplarının etrafında toplandığı çekirdek olduğu için “çekirdek” olarak adlandırılır. Örneğin, geniş aile, çekirdek aileye ek olarak aynı çatı altında birlikte yaşayan diğer aile üyelerini (örneğin, büyükanne ve büyükbabalar, torunlar, teyzeler, amcalar) içerir. Boşanma ve yeniden evliliklerle üvey ebeveynlerin, üvey kardeşlerin ve yarım kan kardeşlerin ortaya çıkmasıyla aile kavramının tanımı, daha da karmaşık hale gelmektedir.¹⁰

İşlevselci bakış açısı, sosyal düzenin doğası, toplumdaki çeşitli parçalar (yapılar) arasındaki ilişki, bunların toplumun istikrarına katkıları, her birinin işlevselliği ve bir bütün olarak toplumun istikrarına nasıl katkıda bulunduğu gibi noktalara odaklanır.¹¹ Aile, ölen üyelerin yerine çocuk üretmek, bu çocukları toplumun norm ve beklentilerine uygun davranmaları için sosyalleştirmek, cinsel aktiviteyi düzenlemek, aile üyelerine fiziksel bakım sağlamak, bireylere kimlik kazandırmak ve üyelerine psikolojik destek ve duygusal güvenlik sağlamak gibi toplumun bir dizi önemli ihtiyacını karşıladığı için önemlidir. Aile kurumu, üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur ve toplumun genelinin istikrarına katkıda bulunur.

Aile, bireylerin sosyalleşmesinde, değer yargılarının ve normların içselleştirilmesinde, ekonomik ve duygusal destek ağlarının oluşturulmasında merkezi bir role sahiptir. Parsons, modern toplumlarda çekirdek ailenin özellikle çocukların içine doğdukları toplumun gerçek birer üyesi olabilmeleri için ilk sosyalleşmeleri ve toplum nüfusunun yetişkin kişiliklerinin istikrara kavuşturulması işlevlerini vurgulamıştır.¹² Bronfenbrenner’in ekolojik sistem

⁹ Maddi hukuk bakımından aileyi düzenleyen temel mevzuat 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu olup bu kanunda aileyi tanımlayan bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşın devlet-birey ilişkisinde önemli bir düzenleyici mevzuat örneği olan 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 3/1, d) hükmünde ailenin tanımı yapılmaktadır. Buna göre aile, aynı soydan olup, bir aile sıra numarası altında kayıtlı olan kişiler ile onların eş ve çocuklarını ifade eder. Unutulmasın ki bu tanımlama adı geçen kanunun uygulama alanı ve amacı ile yani, kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medeni durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve hukukî olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılması, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulması, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesini sağlama ile sınırlı bir veri sunar. Ailenin diğer hukuki veya sosyal disiplinlerde farklı açılardan ele alınmasını engellemez.

¹⁰ Wienclaw, R. A., “Family Functions: A Structural-Functional Analysis”, 2021, Salem Press Encyclopedia, (<https://www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/family-functions-structural-functional-analysis>, s.e.t. 14.08.2025).

¹¹ Dişikara s. 341.

¹² Parsons, T./Bales, R. F., Family, Socialization and Interaction Process, The Free Press, New York, 1955, s. 16.

kuramında ise bireyin gelişimini etkileyen çevresel faktörlerin merkezinde ailenin yer aldığı görülmektedir.¹³

Aile, üremenin toplumsal olarak kabul edilebilir olduğu sosyal bir kurumdur. Ailenin bu işlevi, toplumun yeniden nüfuslanmasına ve ölen üyelerin yerine yenilerinin gelmesine yardımcı olur. Aile, cinsel davranış normlarının en açık şekilde tanımlandığı toplumsal birimdir. Cinsel davranış normları zaman içinde veya kültürler arasında değişebilse de, herhangi bir zamansal ve kültürel durumda, bu normları en iyi tanımlayan ailedir. Genç insanların hayatta kalabilmek ve topluma katkıda bulunan bireyler haline gelebilmek için sosyal ve ekonomik desteğin yanı sıra sürekli bakıma da ihtiyaçları vardır. Aile, bunların çoğunun gerçekleştiği yerdir. Okul, kulüp, dernek gibi diğer sosyal kurumlar bir toplumun çocuklarının yetiştirilmesine katkıda bulunabilse de birincil sorumluluk aile içindedir. Aileler, üyelerinin (özellikle de çocuklarının) davranışlarını izleyen ve onlara toplumun kabul edilebilir ve kabul edilemez olarak gördüğü davranışlar arasında ayırım yapmayı ve toplumun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde davranmayı öğreten bir sosyalleştirme aracı olarak hareket eder. Aile, dış dünyanın acımasızlığı karşısında mensuplarına sevgi, konfor ve güvenlik sağlayan duygu yoğun bir sığınaktır.¹⁴ Aile birimi, üyelerine şefkat ve arkadaşlık sunarak kendilerini güvende ve tatmin olmuş hissetmelerine yardımcı olur.

Sanayileşme birçok alanda olduğu gibi ailenin yapı ve fonksiyonlarında da bir takım değişimlere yol açmıştır. Feodal-tarımsal toplumdaki ileri endüstri ve kent toplumuna geçildikçe aile içinde yerine getirilen birçok etkinlik bu kurumun dışına taşmıştır.¹⁵ Modernleşmeyle birlikte gelen yapısal dönüşümler, geleneksel aile işlevlerinin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Özellikle bireyselleşmenin artması, kadınların iş gücüne katılımı, evlilik dışı birlikteliklerin çoğalması ve mobil yaşam tarzları, aile yapısında ciddi kırılmalara yol açmıştır. Bir zamanlar ailenin birincil görev alanı olan eğlence faaliyetleri bile artık sıklıkla spor-sağlık kulüpleri gibi diğer başka gruplar tarafından sunulur hale gelmiştir. Hem kariyer hem de aile sahibi olmayı tercih eden kadın sayısının artması, çalışma hayatındaki mesai saatlerinin uzaması dolaylı olarak eğitim kurumlarını da buna adapte etmekte ve bu kurumlarda çocuklara sağlanan bakım ve eğitim sürelerini uzatmaktadır. Bu gibi toplumsal değişimler, aile üzerinde olumsuz bir etki yaratmakta, aileler dağınıklaşmakta ve geleneksel amaçlarını yerine getiremez hale gelmektedir. Artık aile huzurun, uyumun ve anlayışın sığınağı olmaktan çıkarak birbirinden farklı kişisel ideolojilere ve ilişkilere sahip farklı yaş ve cinsiyetten insanların çatışma alanına dönüşmektedir.¹⁶ Bu dönüşümler, aile kurumunun sürdürülebilirliğini değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

¹³ Bronfenbrenner, U., *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*, Harvard University Press, Cambridge, 1979, s. 5.

¹⁴ Mintz, S., *A Prison of Expectations: The Family in Victorian Culture*, New York University Press, New York, 1983, s. 14.

¹⁵ Turinay, s. 146.

¹⁶ Demirci, E. Y., "Değişim Sürecinde Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısı ya da Cemaat-Cemiyet Ayrımında Aileyi Yeniden Düşünmek", 2007, ss. 37-50, *Günümüzde Aile*, (Der.) Ömer Çaha, İstanbul: Ensar Neşriyat, s. 47.

III. BULGULAR

A. AİLE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİ

Aile, sürdürülebilir toplumun temel taşıdır. Sağlıklı toplumu, sağlıklı aileler oluşturur. Ailenin sosyokültürel durumu, toplumun sosyokültürel durumunu belirler. Aileler aracılığıyla bireylerde toplumsal sorumluluk bilinci, çevresel farkındalık, ekonomik tasarruf alışkanlıkları ve etik değerler geliştirilebilir. Bourdieu'nün "kültürel sermaye" ve "habitus" kavramları da bu noktada önemlidir.¹⁷ Aileler, yalnızca ekonomik kaynaklar değil; kültürel değerler, alışkanlıklar ve sosyal beceriler de aktarırlar. Dolayısıyla sürdürülebilir toplum hedefi bakımından kültürel-etik bir değer olarak sürdürülebilirliğin özümsemesi ile ailenin sürdürülebilirliğinin desteklenerek bunun aktarımının sağlanması arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Modern yaşamın hızla değişen dinamikleri, kültür aktarımı gibi işlevleri zorlaştırmakta ve aile yapısını kırılğan hâle getirmektedir. Modern dönemin bencillik, hazcılık ve faydacılık düşüncelerinden etkilenen insanlar ve bu zihniyetin gölgesinde kurulan aileler yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Hobbes'un insanı merkeze alan Tanrısız ahlakının kaynağı, hayatta kalmak isteyen ben'dir, yani bencil insan doğasıdır. Hobbes'a göre kişinin kendisini düşünmesi, öteki'ni düşünmesine göre asıldır. Ailenin sürdürülebilmesi için öteki'nin haklarının gözetilmesi ve çatışmalarda öteki lehine kararların alınabilmesi gerekmektedir. Hobbes'un görüşlerinden destek alan bencilliğin, sürdürülebilir bir aile için risk oluşturduğu oldukça açıktır.¹⁸

Canlı bir sosyal organizmaya benzetilebilecek aile, modern zamanın zorlamalarına maruz kalsa da tamamıyla çözülüp yok olmaya direnme, kendini yeniden inşa ve var etme mücadelesi verme yeteneği ile donatılıdır.¹⁹ Ailenin kendi özünde sahip olduğu sürme, devam etme yeteneğinin, Birleşmiş Milletler'in belirlediği yoksulluk ve açlığın bitirilmesi, sağlık ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, insana yakışır iş, eşitsizliklerin azaltılması gibi sürdürülebilir kalkınma amaçları ekseninde desteklenmesi hukuk politikası olarak benimsenmelidir.

B. MODERN YAŞAMDA AİLENİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİ TEHDİT EDEN BAŞLICA RİSKLER

Modernleşme kavramı, etimolojik olarak Latince modo ve modernus kelimelerinden türetilmiştir. Modern, yaşadığımız zamana aitliği ifade ederken modern toplum da günümüzdeki toplum anlamını taşır.²⁰ Öncelikle aydınlanma dönemi, sonrasında sanayi devrimi ve hızla gelişen teknoloji modern yaşamı, modern yaşam da aile yapısını sürekli değiştirmektedir.

¹⁷ Bourdieu, P., *The Logic of Practice*, Çev. R. Nice, Stanford University Press, 1990.

¹⁸ Yüce, F., "Modern Zamanlarda Sürdürülebilir Aile İçin Ben Merkezlilikten Öteki Merkezliliğe Geçiş", *Uluslararası Aile Sempozyumu*, Sinop, 15-17 Ekim 2020, s. 646-648.

¹⁹ Turinay, s. 29.

²⁰ Dişikara, s. 342.

Aşağıda ailenin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen ve temelde modern yaşamın beraberinde getirdiği riskler, başlıklar halinde ele alınmaktadır.

1. Bireyselleşme ve aileden uzaklaşma

Modern toplumlarda bireyselleşme eğilimi, aile bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır. İnsanlar için, bireysel tatmin, kişisel başarı ve zaferin elde edilmesi, dayanışma ve fedakârlık gibi erdemlerden ve ailenin karşılıklı ve ortak menfaatlerinden daha önemli hale gelmektedir. Geleneksel toplumlarda birey, toplumun kültürel kalıpları ve normları doğrultusunda yaşamını sürdürür iken geç modernlikte ise birey, yaşam biçimini, ilişkilerini, değerlerini kendi seçmek zorundadır.

Kimliğin artık “verilen” değil “inşa edilen” bir şey olduğunu savunan Giddens’e göre, bireyselleşmenin bir sonucu olarak modern ilişkiler, özellikle de duygusal ilişkiler, geleneksel bağlara değil, bireylerin karşılıklı tatmin ve duygusal doyum arayışına dayanır.²¹ Evlilik ya da aile artık zorunlu bir kurum değil, bir seçimdir. “Saf ilişki”, yalnızca iki bireyin karşılıklı rızası ve memnuniyeti üzerine kurulu, devamı garanti olmayan ilişkilerdir. Bu ilişkiler, bireysel doyum sona erdiğinde kolaylıkla bitirilebilir hâle gelir. Bireylerin yaşamlarını sürekli olarak gözden geçirme ve düzenleme süreci anlamında kullanılan refleksivite, evlilik gibi kurumsallaşmış birlikteliklerin yerini kısa vadeli ilişkilerin almasına, hem evlilik kurumunu hem de aile içindeki süreklilik ve istikrarın bozulmasına neden olmaktadır. Aile içi dayanışma, sorumluluk paylaşımı ve karşılıklı bağlılık gibi temel değerler aşınmaktadır.

2. Boşanma oranlarındaki artış

Dünya genelinde 1970’lerden bu yana küresel veya bölgesel düzeyde geniş kapsamlı resme bakıldığında, boşanma oranlarında genel bir artış gözlemlenmiştir. Dünya genelinde, 35-39 yaş arası boşanmış veya ayrılmış yetişkinlerin oranı iki katına çıkarak 1970’lerde %2’den 2000’lerde %4’e çıkmıştır. Ancak 1990’lar ile günümüz arasında ülkeler arasında dikkate değer farklılıklar bulunduğu genel geçer bir değişim örüntüsü yakalanamamaktadır.²² Türkiye’de ise boşanma oranları son yıllarda da artma eğilimindedir. TÜİK verilerine göre boşanan çiftlerin sayısı 2023 yılında 173 bin 342 iken, bu sayı 2024 yılında 187 bin 343 olarak gerçekleşmiştir. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı, 2024 yılında binde 2,19 olmuştur.²³ Yine TÜİK verilerine göre 2024 yılında boşanmaların %33,7’si evliliğin ilk 5 yılı, %21,3’ü ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşmiştir. Kesinleşen boşanma davaları sonucunda 2024 yılında 187 bin 343 çift

²¹ Giddens, A., *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Stanford University Press, 1991.

²² 1960-2020 yılları arasında çeşitli ülkelerin boşanma oranlarına ilişkin grafikler için bkz. OECD (2024) – processed by Our World in Data. “Crude divorce rate (divorces per 1,000 people)” [dataset]. OECD, “OECD Family Database” [original data]. <https://ourworldindata.org/marriages-and-divorces>.

²³ 2001-2024 yılları arasında boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı grafiği için bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194>.

boşanırken 186 bin 536 çocuk hakkında velayet kararı alınmış, çocukların velayetinin çoğunlukla anneye verildiği görülmüştür. Buna göre çocukların velayetinin 2024 yılında %74,42'si anneye, %25,6'sı babaya verilmiştir.²⁴

Boşanma sonucunda eşlerin ve çocukların psikolojik, ekonomik ve kuşaklar arası bağlar gibi sosyolojik pek çok olumsuzlukla karşı karşıya kaldığı gözlemlenmektedir. Eşlerin yalnızlık duygusu, ruhsal bunalımları sonucu saldırgan hareketleri, kendine güvensizlik, dengesiz hareketler ile aile bireylerine ve özellikle küçük çocuklarına zarar vermeleri; çekirdek ailenin dağılması sonucu çocukların sosyalleşme sürecinde güvenli bir ortamdan mahrum kalması, uyumsuzluk, aşırı derecede içe kapanma, eğitim-öğrenimde başarısızlık, uyuşturucu madde bağımlılığı, hayatın idamesini gayri meşru yollarla sürdürme eğilimi örnek olarak gösterilebilir.²⁵ Boşanma, aile kurumunun uzun vadeli sürdürülebilirliğini tehdit eden yapısal bir sorundur.

3. Ekonomik belirsizlik, geçim zorlukları ve diğer olumsuz koşullar

Ekonomik koşulların istikrarsızlaşması, aile kurumunun sürdürülebilirliği üzerinde ciddi baskılar yaratmaktadır. İşsizlik, gelir eşitsizliği, yüksek konut maliyetleri ve enflasyon gibi sorunlar ailelerin yaşam kalitesini düşürmekte, evlilik ve çocuk sahibi olma kararlarını ertelemektedir.

Beck'in "*risk toplumu*" kuramı²⁶ çerçevesinde değerlendirildiğinde aile, risk toplumunda hem bir risk üreticisi hem de riskle baş etme mekanizmasıdır. Ailenin karşılaştığı başlıca riskler, işsizlik, güvencesiz istihdam gibi ekonomik belirsizlikler; boşanma oranlarının artması; ebeveynlik rollerinin dönüşmesi; yalnızlık, duygusal yıpranma, aidiyet eksikliği gibi psikolojik risklerdir. Ekonomik belirsizlikler bireylerin geleceğe dair öngörülerini zayıflatmakta ve bu durum aile kurma motivasyonlarını azaltmaktadır. Meslek sahibi olma endişesi, geciken evliliklerin de bir nedenidir.

Aile içinde maddi kaygıların artması, duygusal bağların da zayıflamasına neden olabilmektedir. Aile bütçesinin arttırılması her iki eşin de çalışma hayatına katılması ile dengelenebilir olabilecek ise de bu durum eşlerin birbirlerine, çocuklarına ve diğer yakınlarına yeterli zaman ayıramama gibi riskleri de beraberinde getirebilir. Böyle bir ortamda eşler arasındaki basit bir görüş ayrılığının derin bir krize evrilmesi, eşler arasında yabancılaşma, çözüm odaklı bir dil yerine buyurucu bir iletişim yönteminin kullanılması ve nihayetinde evliliğin dağılma sürecine girmesi gibi olumsuz birtakım ihtimallerin öngörülmesi güç değildir.

Öğretide mali sorunlar dışındaki diğer belirsizliklerin rolüne de vurgu yapılmaktadır. Beklenmedik olumsuz koşullara maruz kalanların hem

²⁴ 2010-2024 yılları arasında velayete verilen çocuk sayısı grafiği için bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194>.

²⁵ Abay, A. R., "Parçalanmış Ailelerde ve Çocuklarında Görülen Problemler: Müzakereler", 2007, ss. 90-97, Günümüzde Aile, (Der.) Ömer Çaha, İstanbul: Ensar Neşriyat, s. 94.

²⁶ Beck, U., Risk Society: Towards a New Modernity, Sage Publications, London, 1992.

boşanma hem de boşanmanın ardından yeniden evlenmeme olasılıklarının yüksek olduğu ve böylece halihazırda boşanmış olanların stokuna orantısız bir şekilde katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Bir araştırmada eşlerden birinin işten çıkarılmasının ardından boşanma tehlikesinin arttığı tespit edilmiş ve bu artan boşanma olasılığının doğrudan mali kayıplardan kaynaklanmaktan ziyade, kişinin eş olarak uygunluğuna ilişkin iletilen bilgiden kaynaklandığı ileri sürülmüştür.²⁷

4. Dijitalleşme ve iletişim kopuklukları

Teknolojinin günlük yaşamın her alanına girmesi, aile içi iletişim biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Özellikle sosyal medya, mobil cihazlar ve dijital platformlar üzerinden kurulan dış bağlantılar, aile üyeleri arasındaki yüz yüze etkileşimi azaltmıştır.

Turkle, modern bireylerin dijital araçlar (akıllı telefonlar, sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları) sayesinde sürekli bağlantı hâlinde olduklarını, ancak bu bağlantının yüzeysel olduğunu belirtmektedir.²⁸ Aile üyeleri fiziksel olarak aynı ortamda bulunsalar bile, duygusal olarak birbirlerinden kopuktur. Özellikle yemek masaları, araç yolculukları veya akşam sohbetleri artık telefonlar nedeniyle anlamını yitirir. Bireyler yan yana ama yalnızdır. Özellikle çocuklar ve gençler, anlık mesajlaşma ile büyüdüklerinden dolayı sürekli geri bildirim alma alışkanlığı geliştirir. Bu durum empati kurmayı, karşısındakini dinlemeyi, duygusal derinlikli iletişimi olumsuz etkiler. Ailede ise bu, ebeveyn-çocuk ilişkisinde yabancılaşmaya yol açar.

Dijitalleşme ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir husus da mahremiyet kavramının dönüşümüdür. Sanal alemde görülen hayat tarzlarını amaçlayan birey, bu hedef doğrultusunda davrandıkça hem kendisine hem ailesine yabancılaşmaktadır. Fenomenlerin idealize edilmesi aile hayatındaki beklentileri de arttırmakta ve bu beklentiler çoğu zaman gerçeklikle bağdaşmamaktadır.²⁹ Küresel dijital kültürün en önemli sonuçlarından biri hazzı, arzu ve istekleri her şeyin önüne çıkartan ilişki örüntülerini empoze etmesidir. Cinsiyet değiştirme, cinsiyetsiz ebeveynlik, sperm bankaları aracılığıyla çocuk sahibi olma, taşıyıcı annelik, çarpık ilişkiler, aile içi şiddet vakıaları, hane içi ilişkileri ifşa etme eğilimi gibi durumlar toplumun mahremiyet algısında çözülmeye; aileye ilişkin değerlerin popüler kültür ve tüketim endüstrisinin talepleri doğrultusunda alenileşmesine, bu da henüz normal karşılanmayan birçok trendin bir zaman sonra toplumsal bir gerçek haline dönüşme riskine neden olmaktadır.³⁰ Sonuç olarak mahremiyet konusunda bilinçli, tutarlı ve sorumlu davranan ailelerin mutlu ve huzurlu olduğu; mahremiyetin ihlal edildiği ailelerde kamusal ve özel alanının

²⁷ Stevenson, B./Wolfers, J., "Marriage and divorce: Changes and their driving forces", C. 21, S. 2, 2007, Journal of Economic Perspectives, ss. 27-52, s. 49.

²⁸ Turkle, S., Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other, Basic Books, 2011.

²⁹ Yalvaç Arıcı, H., "Modern Ailede Mahremiyet Sınırlarının Sınırsızlaşmasıyla Birlikte Aile Bireylerinde Yabancılaşma Sorunu", Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, s. 423.

³⁰ Topal, M., "Modernleşme Bağlamında Türkiye'de Ailenin Dönüşümü", Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, s. 388.

birbirine karışarak özel alanın tahrip olduğu, aile bireylerinin birbirine yabancılaştığı ve ailenin dağılmasına kadar giden bir süreç yaşandığı belirtilmektedir.³¹

5. Geleneksel değerlerin erozyonu

Küreselleşmeyle birlikte kültürel homojenleşme süreci, yerel aile değerlerini aşındırmakta ve geleneksel rollerin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Aile artık, pazar koşulları içinde bir “tüketim” birimi olarak görülmektedir. Küreselleşmenin hedeflerinden biri olan kitle kültürünü yaratma ve tek tipleştirme süreci, ailelere nasıl olmaları gerektiği, rol modelleri, davranış hatta duygu biçimleri hakkında mesajlar vermektedir.³² Toplumların kültürel hafızasında önemli yeri olan evlilik, annelik, babalık gibi rollerin anlamı değişmekte, aile kurumuna dair beklentiler belirsizleşmektedir. Bu durum, özellikle genç kuşakların aile kurma motivasyonunu azaltmakta ve aile kurumunu “güvenli liman” olmaktan çıkarmaktadır.³³ Ayrıca kuşaklar arası değer çatışmaları, ailenin kültürel sürekliliğini kesintiye uğratabilmektedir.

IV. TARTIŞMA ve ÖNERİLER

A. AİLENİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİ DESTEKLEYECEK HUKUK POLİTİKASI ÖNERİLERİ

On dokuzuncu yüzyılın klasik pozitif yaklaşımı hukuku, nesnel, siyasal etkilerden arındırılmış bir normlar bütünü olarak tanımlar iken eleştirel ve sosyolojik hukuk kuramları, hukukun toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlam içinde oluştuğunu savunmaktadır. Bu yaklaşımlar, özellikle hukukun üretim süreçlerinde politik etkenlerin belirleyici rolünü vurgular. Yasama organı, siyasal iktidarın yönelimlerinden, egemen ekonomik sistemin önceliklerinden ve mevcut ideolojik yapının baskısından bağımsız hareket edemez. Dolayısıyla, hukukun oluşum süreci, kaçınılmaz olarak egemen politik yapının izlerini taşır. Hukuk ile politika arasındaki sınır, hem kuramsal hem de pratik düzlemde belirsizleşir; bu iki alan arasındaki ilişki, birbirini karşılıklı olarak etkileyen dinamik bir etkileşim ağı olarak kavranmalıdır. Hukuk politikası, devletin hukuk düzenini nasıl şekillendireceğine, hangi toplumsal sorunlara hangi hukuki araçlarla çözüm getireceğine dair kararlarını ve stratejilerini ifade eder. Bu bağlamda hukuk politikası, hem yasa yapma süreçlerinde hem de mevcut yasaların uygulanmasında yönlendirici bir rol oynar.

Kanun koyucular, aileyi hukuki bir kurum olarak tanımlayan parametreleri düzenler. Bu parametreler, evlenme, boşanma ve ebeveynlik haklarının kimlere verileceğini tanımlar ve müteakip yükümlülükleri belirler. Hukuk ayrıca, ayrılık veya ölüm durumunda malların hukuki akıbetinin yanı

³¹ Yalvaç Arıcı, s. 423.

³² İçağasıoğlu Çoban, A./Özbesler, Cengiz, “Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler”, C. 5, S. 18, 2009, Aile ve Toplum, ss. 31-41, s. 32.

³³ Tarhan, N., Son Sığınak Aile, Nesil Basım, İstanbul, 2014, s. 17 vd.

sıra vergilendirme amaçları ve hükümet programları doğrultusunda ailenin tanımını da sağlar.³⁴

Türkiye’de aile hukuku politikası, ailenin bütünlüğünün korunması, kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi, çocukların üstün yararının gözetilmesi gibi ilkeler temelinde şekillenmektedir.³⁵ Yirminci yüzyılda demokratik diğer ülkelerde olduğu gibi kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik eğilimler Türkiye’yi de etkilemiş ve modern, laik ve demokratik bir Türkiye inşasında mihenk taşı olsa da erkek egemen toplumun izlerini taşıyan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Nitekim 4721 sayılı kanunla yapılan reformun önemli bir gerekçesi, kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasıdır.³⁶ Biz hukuk nezdinde kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması konusunda önemli yol kat edilmesini müteakiben bu defa ailenin sürdürülebilirliği konusunda aksiyon alınması kanaatinde olduğumuzdan aşağıda bu amaca hizmet edeceğini düşündüğümüz somut hukuk politikası örnekleri sunmaya çalışacağız.³⁷

³⁴ Stevenson/Wolfers, s. 45.

³⁵ 2024 yılında Adalet Bakanlığı oluruyla Türkiye Adalet Akademisi tarafından, Anayasa’nın 41. maddesinde yer alan “Ailenin korunması ve çocuk hakları” ilkesi çerçevesinde, aile yapısının korunması ve güçlendirilmesi, aile hukuku alanında yaşanan sorunlara çözüm üretmek ve aile bireylerinin haklarını daha iyi korumak amacıyla “Aile Hukuku Değerlendirme Kurulu” kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Türkiye’deki bu yapılanma, Avusturya’daki Aile Bakanlığının talebi üzerine, aileyi ilgilendiren ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel konularda görüş bildiren “Familienpolitischer Beirat” (Aile Politikası Danışma Kurulu) ile benzerlik göstermektedir.

³⁶ Bu husus, esasa ilişkin yenilikler hakkında kanunun gerekçesinde ifade edilen şu cümlelerden de açıkça görülmektedir: “Değişikliklerin önemli ve oldukça büyük bir kısmı aile hukuku alanında ve özellikle kadın-erkek eşitliğini zedelediği iddia edilen hükümlerde yapılmış, böylece bütün modern hukuk sistemlerinde benimsenmiş olan ve yürürlükteki Kanunda da büyük ölçüde yer verilmiş bulunan “eşitlik ilkesi”, yeni düzenlemeyle daha da pekiştirilmiş, bu ilkeye ters düşen düzenlemelerin hepsi değiştirilmiştir.” <https://hukukbook.com/turk-medeni-kanunu-gerekcesi/>

³⁷ Ailenin sürdürülebilirliğinin desteklenmesinde hukuk dışında daha birçok disiplinin sahip olduğu rol bulunmaktadır. Çalışmamızın kapsamı dışında kalmakla birlikte ahlak felsefesi ve psikolojiyle bağlantılı olarak şu alıntılara burada yer vermenin yerinde olacağı kanaatindeyiz: (Yüce, s. 653-656) “Bencillik kavramıyla izdüşüm ilişkisindeki bencil aile modelinde ben ve öteki kendi kişisel çıkarları için var olurlar. Sadece kendini düşünen, sadece kendini seven ve sadece kendini önemseyen insanlar sürdürülebilir bir aile oluşturamazlar. Ötekicil aile modelinde ben ve öteki, ben’in karşı taraf için var olduğu bir formda bir araya gelir. Öteki için var olan, öteki’nin yargularının kıskacında hapsolan ve kendini önemsemeyen ben, en iyi ihtimalle genellikle pişmanlık içerisinde psikolojik desteğe ihtiyaç duyacak bir noktaya gelir. Böyle bir modelde tek tarafın sevgisinin sürdürülebilir bir aile için yeterli olmaması dolayısıyla ben’in öteki tarafından terkedilmesi de söz konusudur. Ben’in sevgisi öteki’nin sürekli sömürsüyle karşılaşıacağı için bu modelden sürdürülebilir bir aile modeli oluşamaz. Ben merkezli aile modelinde ise ahlakın ve etik değerlerin etkin olduğu görülür. Ben’in yanısıra öteki’nin sevildiği önemsendiği ve haklarının gözetildiği bu aile modeli ahlakın zorunlu ve ilk basamağını sağlamış görünmektedir. Ben merkezli aile modeli, bencil aile modelindeki ben vurgusunu makulleştirmesi bakımından sürdürülebilir bir aile modeli oluşturmaktadır. Öteki merkezli aile modelinde ise tıpkı ben merkezli aile modelinde olduğu gibi ben ve öteki, akıl ve duygu birlikte etkindir. Öteki merkezli aile modelinde

B. MEDENİ HUKUK BAĞLAMINDA MEVZUATA YÖNELİK ÖNERİLER

1. Yoksulluk nafakasına ilişkin mevcut hükümlerinin korunması

Türk Medeni Kanunu (TMK)'nun yoksulluk nafakasını düzenleyen 175. madde hükmüne göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.³⁸ TMK'nın 176. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının evlenmesi ya da taraflardan birisinin ölümü halinde kendiliğinden; alacaklının evlenmeden fiilen evli gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi, nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün tamamen yitirilmesi durumlarında ise mahkeme kararıyla ortadan kalkmaktadır. Yoksulluk nafakasının temelinde eşler arası yardım ve dayanışma yükümünün boşanma sonrasında da devam ettiği düşüncesi yatar.³⁹

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için öncelikle Medeni Kanun hükümlerine göre yapılan geçerli bir evlilik akdinin mevcut olması, tarafların boşanmaları ve nafaka talep eden kişinin geçimini sağlayabilmesi için yoksulluk nafakasına ihtiyacı olması gerekmektedir. Yargıtay'a göre, yoksulluk durumu günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmelidir. Yoksulluk nafakasının diğer bir koşulu da lehine nafakaya hükmedilecek olan kişinin kusurunun nafaka yükümlüsü olacak kişinin kusurundan daha fazla olmamasıdır.⁴⁰

Nafaka hukukuna ilişkin güncel tartışmaların odağında yoksulluk nafakasının süresinin sınırlandırılması sorunu bulunmaktadır.⁴¹ Anayasa

sevğiden sonra gelen maddi faydalar öteki'ne duyulan sevgiye göre ikincildir. Bu aile modelinde duygu mantığın önüne geçmiştir ve eşler birbirlerine sevgiyle bağlıdır. Eşlerin birbirlerine duyduğu sevgi kendilerine duyduğu sevginin önündedir. Kişi kendi yararından ziyade öteki'nin yararını düşünür. Öteki merkezli aile modeli, ben merkezli aile modeline nazaran sürdürülebilir olma bakımından daha üstündür".

³⁸ 743 sayılı eski Medeni Kanun'un m. 144 hükmünde yoksulluk nafakasının bir sene müddetle ile alınabileceği düzenlenmişti. Bu hüküm, 3444 sayılı ve 04.05.1988 tarihli Kanunun 6. maddesiyle değişikliğe uğramış ve yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceği düzenlenmiştir. Yürürlükteki TMK m. 175 hükmünde de nafakanın süresiz olarak istenebileceği ilkesi korunmuştur.

³⁹ Dural M./Öğüz T./Gümüş M. A., Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 161.

⁴⁰ Akçabay C./Karaca Boz Z., Kadın Dayanışma Vakfı 2024 Yoksulluk Nafakası Araştırması Sosyo-Hukuki Bir İnceleme, <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2024/10/2024-Yoksulluk-Nafakasi-Arastirmasi-uzun-versiyon.pdf>, s. 21,22.

⁴¹ Nitekim 14 Mayıs 2016 tarihinde TBMM bünyesindeki Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonunun yayınladığı raporun 83. sayfasında şu ifadelere yer verilmiştir: "Saha çalışmalarında görüldüğü üzere, çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birtelkellik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin

Mahkemesi 2012 yılında kararlarla yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesini öngören TMK m. 175 hükmünün Anayasaya aykırı olmadığına hükmetmiştir. Mahkemeye göre itiraz konusu “süresiz olarak” ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde “süresiz olarak” ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir. İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşin korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur.⁴²

Şartlarının gerçekleşmesi halinde yoksulluk nafakası talep edebilme imkânı, kadın-erkek ayrımı gözetmeksizin her iki taraf için de mümkündür. TMK m. 175 hükmünün gerekçesine bakıldığında “Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki “Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hâli refahta bulunması gerekir.” hükmü kadın-erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için çıkarılmıştır.” ifadesi yer almakta olup⁴³ bu ifadeden de açıkça anlaşılacağı üzere madde, tam anlamıyla cinsiyet eşitliğine uygun olarak kaleme alınmıştır. Durum bu olmakla birlikte yoksulluk nafakasının sadece kadınlara verildiği yönünde kamuoyunda yanlış bir algı yaratılmaya çalışıldığı ve bu algı üzerinden bir “mağduriyet” söylemi üretildiği görülmektedir. İlave olarak, yoksulluk nafakasının süresiz olmasının kadını güçlendirerek boşanmayı kolaylaştıracağı ve bu nedenle de aile birliğini ortadan kaldıracağına yönelik bir algının oluşturulmasında kitle iletişim

süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi, bir sorun olarak belirtilmiştir. Bunun aynı zamanda kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğu da söylenmiştir. Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakasını ödemesi, özellikle eşitlikte ve çok kısa süreli ve/veya fülü birteliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir sürede verilmesine ve akabinde de oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir. Yoksulluk nafakasının eş tarafından ödendiği süre içinde nafaka alan yoksul eşin, sosyoekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası alan eşin mağduriyeti tüm tebdirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının bahsi geçen fondan karşılanması önerilmektedir. Asgari ücretle çalışanlar aleyhine hükmedilen yoksulluk nafakalarının da oluşturulan bu fondan karşılanmasını sağlayacak düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.” <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/467d92ef-288e-48e4-b9d8-a8fac51d9dfc>

⁴² AYM, E: 2011/136, K: 2012/72, T: 17.5.2012,

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>.

⁴³ www.ilhanhelvacidersleri.com.

araçları önemli bir rol oynamaktadır.⁴⁴ Fakat söylemlere bakıldığında, temel sorunun mağduriyetten öte toplumsal cinsiyet karşıtlığı olduğu anlaşılmaktadır. Erkek mağduriyeti söyleminin arkasında aslında ataerkil aile modeline ve erkek egemen düzene karşı bir tehdit dile getirilmektedir.⁴⁵ Buna göre erkeklerin devlet, kadınların aile kurarak neslin devamını sağladığı yönündeki toplumsal kabul, kadına verilen nafakanın, aile birliğini bozucu unsur olarak görülmesine neden olmaktadır.⁴⁶

Kara Avrupası hukukuna dahil ülkelerde yürürlükte olan yasal düzenlemeler, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin, bunun zıt yönünde yer alan “clean break” yani eşler arasındaki bağın mümkün olan en kısa zamanda sona erdirilmesi ile sınırlandırılmasından yanadır. Buna göre yoksulluk nafakasının süresi, evliliğin süresi, eşlerin yaşı, eşlerin geliri, çocuk sayısı gibi somut ölçüler üzerinden bir üst süreyle sınırlamak veya bu ölçülere göre hakimın takdirine bırakmak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımın bir yasa değişikliği ile Türkiye’de de benimsenmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴⁷ Biz ise bu görüşe kuşkuyla yaklaşıyoruz. Öncelikle çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği yönündeki iddia ya bir gerçekliğe dayanmamakta ya da çok sınırlı bir çevrede karşılık bulmaktadır. KONDA’nın 2020 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmada yoksulluk nafakasına destek oldukça yüksek çıkmıştır. “Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir” ifadesine katıldığını veya kesinlikle katıldığını belirten oran %76 çıkmıştır.⁴⁸ Sivil toplum kuruluşlarının ve baroların yaptıkları araştırmalarda da yoksulluk nafakasının miktarlarının kadını güçlendirecek bir düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.⁴⁹

Ailenin sürdürülebilirliği, öncelikle aileyi oluşturan bireylerin kendilerini güvende hissettikleri bir ortama ihtiyaç duyar. İstikrara kavuşmuş ve talep edilmesi yasada objektif ve makul olarak belirlenmiş şartlara bağlı olan yoksulluk nafakası uygulamasını aşındırmak, sanılanın aksine evlilik ve aile kurumunu olumsuz etkileyecektir. Şöyle ki ekonomik özgürlüğü kısıtlı olan tarafın nafaka hakkının sınırlandırılması, onun güvencesiz kalmasına sebep olacağı için evlenme oranlarının düştüğü bir ortamda evlenme kararı alınmasını öteleyecektir. Mali durumu yerinde olan taraf bakımından ise üzerinde nafaka ödeme baskınının olmaması, diğer deyişle olası bir boşanma durumunda diğer tarafa ekonomik herhangi bir katkı yapma yükünün olmaması, ona ailesine bağlılık ve sorumluluklarını ihlal etmede pervasızca ve

⁴⁴ Aslan E. A./İnce İ. Ç., “Muhafazakâr İdeolojinin Aile ve Kadına Bakış Açısının Bir Yansıması Olarak Yoksulluk Nafakası Tartışmaları”, C. 48, S. 3, 2024, Mülkiye Dergisi, s. 751.

⁴⁵ Aslan/İnce, s. 765.

⁴⁶ Keleş, D., “Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlerin Bir Örneği Olarak “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu”, C. 6, S. 2, 2023, Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, s. 530.

⁴⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 165.

⁴⁸ <https://konda.com.tr/rapor/19/nafaka-dosyasi>

⁴⁹ Aslan/İnce, s. 787.

sorumsuzca davranabilme rahatlığı sunacaktır. Her iki durum da sürdürülebilir bir aile modeli için istenmeyen olasılıklardır.

Mevzuat ve içtihadın, yoksulluk nafakası düzenlemesi konusunda öngördükleri ve toplumun genelinin yoksulluk nafakasına bakışı, mevcut tartışmalarda öne sürülen iddiaları desteklememektedir. Kanaatimizce yoksulluk nafakası düzenlemelerinin aşındırılmaması, ancak hükümlerin hakkaniyete uygun şekilde uygulanmasında sorun tespit edilebiliyorsa oluşturulacak denetim mekanizmasıyla bunların önüne geçilmesi yöntem olarak takip edilmelidir. Böyle bir örnek İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin 11. Hukuk Dairesinin 2018/2622 Esas ve 2018/12.01 Karar dosyasında kurduğu hükümde karşımıza çıkmaktadır.⁵⁰ Şöyle ki mahkeme, kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğinin sabit olduğu, TMK m. 169 çerçevesinde tedbir nafakası verilmesinin doğru olduğu gibi, yoksulluk nafakasına da karar verilmesinin doğru olduğunu tespit ettikten sonra tarafların yaşlarının, fiili evlilik süresinin az olduğunu gözetilmesi neticesinde yoksulluk nafakasının süresiz olarak hüküm altına alınmasını doğru bulmamıştır. Bu sebeple davacı-davalı erkeğin yoksulluk nafakasına ilişkin istinaf talebinin kısmen kabulü ile ilk derece mahkemesinin yoksulluk nafakasına ilişkin kararının kaldırılmasına, TMK m. 4 hükmündeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek TMK m. 176/1 gereğince davalı-davacı kadın yararına aylık 350 TL'den 2 yıllık toplam 8.400 TL toplu yoksulluk nafakasının davacı-davalı erkekten tahsili ile davalı-davacı kadına verilmesine karar vermiştir. Böylece kararda isabetli bir şekilde, yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesinin zorunlu olmadığı, toplu bir ödeme yöntemiyle "clean break" ilkesine uygun bir sonuca varıldığı ve en önemlisi de TMK m. 175 hükmünde nafakanın süresiz olacağı ifadesinin hakkaniyet ölçüsüyle amaca uygun sınırlama yöntemiyle sınırlandırılarak uygulandığı görülmektedir.

2. Nüfus hizmetleri sistemindeki cinsiyet eşitsizliklerin kaldırılması: aile adı olarak kadının soy adının da seçilebilmesi; kadının kocanın kütüğüne taşınması zorunluluğunun kaldırılması

Evliliğin genel hükümlerinden birisi, kadının soyadına ilişkin olarak uzun bir süre yürürlükte kalmış olan kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağı kuralıdır. 743 sayılı Medeni Kanunun'da 1997 yılında yapılan değişiklikle bu kural biraz esnetilmiş ve kadının dilerse kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabileceği düzenlenmiştir. TMK m. 187 hükmünde de bu husus aynen kabul edilmiş ve madde şu şekilde kaleme alınmıştır: "*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir*". Bu itibarla kurala göre kadının evlenmeden önceki soyadını evlendikten sonra tek başına kullanabilmesi mümkün değildir. TMK m. 187 hükmü, Anayasa Mahkemesi'nin 22.02.2023 tarihli ve E: 2022/155, K: 2023/38 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.⁵¹ Mahkemenin gerekçelerinden birisi, nüfus kayıtlarındaki karışıklığın önlenmesi ve soy bağının sağlıklı bir şekilde tespit edilmesinde kamu yararı bulunsa da

⁵⁰ www.legalbank.net

⁵¹ normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

bireylerin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaralarının bulunması ve nüfus hizmetlerinin bilişim teknolojilerinden faydalanılmak suretiyle sunulduğu gözetildiğinde söz konusu kamu yararının sağlanmasının yegâne yolunun kadının evlendikten sonra kendi soyadını ancak eşinin soyadının önünde kullanması olduğunun söylenemeyeceği ve bu nedenle nüfus kayıtlarının düzeninin sağlanması amacının kuralla öngörülen farklı muamelenin makul nedeni olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığıdır. Buna ilaveten ortak soyadının aile bağlarını korumanın zorunlu unsuru olduğunun, bu manada eşlerin ortak soyadı taşımamaları hâlinde aile bağlarının hiçbir şekilde korunamayacağına söylenmesinin de zor olduğu; aile bağlarının korunup güçlendirilmesi amacının da kuralla öngörülen farklı muamelenin makul nedeni olarak kabul edilmesi mümkün olmadığı; kadının evlenmeden önceki soyadını evlendikten sonra ancak eşinin soyadının önünde kullanabileceğinin öngörülmesinin başka bir nedeni ise tespit edilemediği, bu itibarla evlenmeden önceki soyadının evlendikten sonra da tek başına kullanılması bağlamında kadın ve erkek arasında kuralla öngörülen farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanmaması sebebiyle eşitlik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılması bu iptal kararının en önemli gerekçesidir. Kararda, iptal kararının Resmi Gazete 'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiş olmasına rağmen geçen zamanda TMK m. 187 hükmünün iptalinden doğan boşluğu dolduracak yeni bir hüküm ihdas edilmemiştir. Biz bu boşluğun Alman Medeni Kanunu (BGB)'nda aile adına ilişkin olarak yer alan düzenlemenin örnek alınarak doldurulması gerektiği kanaatindeyiz. Şöyle ki BGB § 1355 hükmünde⁵² eşlere önce ortak bir aile adı kullanıp kullanmayacaklarını seçme özgürlüğü tanınmaktadır. Eşler ortak bir aile adı kullanmak istediklerinde bu iradelerini nüfus idaresine beyan etmeleri gerekir. Böyle bir beyan yapılmazsa, eşler evlenmeye rağmen kendi soyadlarını korumaya devam ederler. Bu yönde bir beyan olmadıkça evlenmeye bağlanan sonuç, eşlerin kendi soyadlarını korumasıdır.⁵³ Buradan hareketle TMK m. 187 hükmünün iptalinden doğan boşluğun, cinsiyet eşitliği ve kişi özgürlüğü ilkelerine dayalı olarak şu şekilde doldurulması önerilebilir: *Eşler, ortak bir aile soyadı seçebilirler. Eşler, seçtikleri aile soyadını kullanırlar. Dul veya boşanmış eş, aile soyadını korur; ancak nüfus idaresine beyanda bulunarak aile soyadının belirlenmesinden önce kullandığı soyadını yeniden benimseyebilir. Eşler aile soyadı seçmezlerse, evlilikten sonra evlilik sırasında sahip oldukları soyadlarını kullanmaya devam ederler.*

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 23/2 hükmüne göre, evlenen kadının kaydı kocasının hanesine taşınır. Kocasını ölen kadın yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalır. Ancak dilerse babasının kütüğüne dönebilir. Evlenme ile kadının soyadının değişmesinin, dahası kadının kendi aile kütüğünden kocasının kütüğüne geçirilmesinin evlilik kurumunun olmazsa olmazlarından olmadığını, bu durumun evlenme kararı alınmasında eş adayları nazarında evlilik kurumuna olumsuz bir imaj

⁵² www.gesetze-im-internet.de

⁵³ Helvacı S./Kocabaş G., "Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı", Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın'a Armağan Özel Sayısı, C. 21, S. 2, 2015, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Dergisi, ss. 615-644.

yükleyebileceğini değerlendirmekteyiz.⁵⁴ Ayrıca sürdürülebilirlik bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği de bu hükümde değişikliği gerektirmektedir. Buna göre hükmün şu şekilde revize edilmesi önerilebilir: *Evlenme kişinin aile kütüğünde değişikliğe neden olmaz. Ancak eşler dilerse birlikte yeni bir aile kütüğü oluşturabilecekleri gibi eşlerden biri, talebi üzerine diğerinin aile kütüğüne taşınabilir.*

3. Evli bir kişiyle bilerek cinsel birliktelik yaşayanların hukuken sorumlu tutulması

Evlilik devam ettiği sürece, eşler birbirine sadık kalmak ve evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamakla yükümlüdürler.⁵⁵ Evlilik birliği eşlerin kişilik hakkına dahil olan değerlerden biri olarak değerlendirilmekte ve buna yönelik saldırılar kişilik hakkı ihlali olarak görülmektedir.⁵⁶ Ancak eşlerden birisinin, sadakat yükümlülüğüne aykırı olarak üçüncü bir kişiyle gerçekleştirdiği özellikle zina fiilinden ötürü diğer eşin, üçüncü kişiye karşı manevi tazminat davası açıp açamayacağı son derece tartışmalı bir husus olagelmış ve Yargıtay tarafından da farklı içtihatlarla bulunulmuştur. Yargıtay 06.07.2018 tarihinde bu konuda içtihatları birleştirerek evlilik birliği devam ederken eşlerden biri ile evli olduğunu bilerek birlikte olan üçüncü kişiye karşı diğer eşin manevi tazminat isteminde bulunamayacağına karar vermiştir.⁵⁷ Bu kararın gerekçesine bakıldığında bir kimsenin, eşi tarafından aldatılmamayı isteme hakkı şeklinde herkese karşı ileri sürebileceği mutlak bir kişilik hakkının yasalarda yer almadığı; aldatma eylemine katılan üçüncü kişinin aldatılan eşin mutlak bir hakkını ihlal etmesinin söz konusu olmadığı; evlilik birliğinin tarafı olmayan ve bu sebeple de sadakat yükümlülüğü bulunmayan üçüncü kişinin eşler arasındaki evlilik sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerle uyma zorunluluğunun bulunmadığı ifadelerine yer verilmiştir. Buna ilaveten Yargıtay, öğretilerdeki bazı görüşlerin aksine evlilik birliğinin eşlerin kişilik hakkının bir parçası olmadığı, eşlerin de birbirleri üzerinde herhangi bir kişilik hakkına sahip olmadığını benimsemektedir.

⁵⁴ Nitekim 14 Mayıs 2016 tarihinde TBMM bünyesindeki Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonunun yayınladığı raporun 83 ve 374. sayfasında şu ifadeler yer verilmiştir: “*Türk Medeni Kanunu’nun 187 nci maddesinde; kadının, evlenmekle kocasının soyadını alacağı, ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabileceğinin belirtildiği, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmenin (CEDAW) “evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar” kenar başlıklı 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde; soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, eşlerin aynı kişisel haklara sahip olmalarının öngörüldüğü; ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile Anayasa Mahkemesi kararları da dikkate alınarak mevzuatın üst normlarla uyumlu hale getirilmesi açısından eşlerin ortak bir soyadı seçebilmeleri yönünde Türk Medeni Kanunu’nda düzenleme yapılması önerilmektedir.*” <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/467d92ef-288e-48e4-b9d8-a8fac51d9dfc>

⁵⁵ Yıldırım A., *Türk Aile Hukuku*, Monopol Yayınları, 2025, s. 56, 57; Demircioğlu, H. R., “Aldatılan Eş Tarafından Üçüncü Kişiye Yöneltilen Manevî Tazminat Taleplerinde Hukuka Aykırılık Unsuru”, C. 65, S. 3, 2016, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 688.

⁵⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 172.

⁵⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181208-24.pdf>

Çünkü aksi kabul edilirse, aile hukuku açısından sadakat yükümlülüğünün nisbi nitelikte olması ile haksız fiil hukuku açısından sadakatsizliğe uğratılmama gibi bir koruma normunun bulunmamasının sonuçları, kişilik hakkı üzerinden bertaraf edilmiş olur. Öğretide Demircioğlu'nun görüşünden⁵⁸ beslenen Yargıtay, diğer eşin apaçık manevi bir zarara uğradığı kabul edilse dahi bu zararların giderilmesinin ancak buna imkân tanıyan yasal bir düzenlemenin varlığı halinde mümkün olacağını kabul etmektedir. Sonuç olarak bu içtihadı birleştirme kararıyla, üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilen başkaca bir kişilik hakkı ihlali bulunmadıkça, salt evli bir kişiyle birlikte olmak şeklindeki eyleminden dolayı aldatılan eşin üçüncü kişiden manevi tazminat isteyebilmesinin mümkün olmadığı kanaatine varılmıştır.

Ailenin sürdürülebilirliği nazarıyla bu karara baktığımızda, hukuk disiplinin kendi içindeki ilke ve kurallarına uygunluğunu teyit etmekle birlikte varılan sonucu tatmin edici olmadığı kanaatindeyiz. Tam bu noktada bir hukuk politikası tercihi olarak evlilik birliğinin üçüncü kişilere karşı da korunmasının sağlanması gerekmektedir. Evlilik birliğinden doğan sadakat yükümlülüğü kararda da vurgulandığı üzere sadece eşler arasında etkisi olan bir yükümlülük olup üçüncü kişiler üzerinde bir tesiri yoktur. Yine kararda vurgulandığı üzere haksız fiil hukuku açısından mutlak haklar dışında kalan diğer menfaatlerin ihlalinin hukuka aykırı olduğunun kabul edilebilmesi için özel bir koruma normu ve bu norm ile ihlal edilen menfaat arasında hukuka aykırılık bağının bulunması gerekir. Biz bu veriler ışığında ailenin sürdürülebilirliğini desteklemek adına evlilik birliğini koruyan özel bir koruma normunun getirilmesi ve bu normun koruma amacının da yalnızca eşlerin evlilik birliğinden doğan sadakat yükümlülüğüne bağlı manevi duygu durumunun korunması olarak belirlenerek üçüncü kişilerin evli olduğunu bilerek eşlerden biriyle gerçekleştirdiği zina eyleminden dolayı manevi tazminat sorumluluğunu taşıması gerektiği kanaatindeyiz. Normun koruma amacının yalnızca eşlerin manevi menfaatini koruması ve yalnızca sadakat yükümlülüğünü ihlal eden cinsel ilişkilerle sınırlandırılmasının, sorumluluk kapsamının belirsiz bir şekilde genişleteceği endişesine yer bırakmayacağını düşünmekteyiz. Bu amaçla TMK'nın evlilik birliğinin korunmasını genel olarak düzenleyen m. 195 hükmünün son fıkrasını oluşturmak üzere şu şekilde bir fıkranın maddeye eklenmesi önerilebilir: *Eşler arasında devam eden evlilik birliğini bilmesine rağmen yine de kusuruyla eşlerden biriyle cinsel münasebette bulunan üçüncü kişiye karşı diğer eşin manevi tazminat hakkı saklıdır.*

C. İŞ VE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU BAĞLAMINDA MEVZUATA YÖNELİK ÖNERİLER

1. Analık izni düzenlemesinin revize edilmesi gerekliliği

Kadın ve erkeğin iş gücü piyasasına birlikte dahil olmasıyla çocukların bakımının düzenlenmesi, emek piyasasında kadın istihdam oranını artırma hedefi, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde iş-aile yaşamını uzlaştırma amacı, çalışma hayatında analık izni, babalık izni, ebeveyn izni gibi bir takım hukuki düzenlemelere neden olmaktadır. Tarihi açıdan önce kadın odaklı olmak

⁵⁸ Demircioğlu, s. 712 vd.

üzere analık veya doğum izninin, daha sonra babalık izninin ve nihayetinde ebeveyn izninin çeşitli ülkelerde uygulama bulduğu görülmektedir.⁵⁹

Ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitliğine tam uyumlu olacak şekilde ebeveyn izni adıyla bir düzenleme bulunmama ile birlikte 4857 sayılı İş Kanunu, bu kanuna tabi olanlarla birlikte tabi olmayan diğer iş ilişkilerini de kapsayacak şekilde kadın işçilerin korunması amacıyla hizmet üzere m. 74 hükmünde analık halinde çalışma ve süt iznini düzenlemektedir. Hüküm ana hatlarıyla, doğumdan önce ve sonra sekiz hafta olmak üzere toplamda on altı hafta, kadın işçinin çalıştırılmaması esasına yer vermektedir. Çoğul gebelik halinde ise doğumdan önceki dilime iki hafta daha eklenerek toplamda izin süresi on sekiz hafta olarak belirlenmiştir. Doğumda veya doğum sonrasında annenin ölümü hâlinde ise doğum sonrası kullanılmayan sürelerin babaya kullandırılacağı düzenlenmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında, doğum sonrası analık hâli izninin bitiminden itibaren çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesi amacıyla ve çocuğun hayatta olması kaydıyla kadın işçiye isteği hâlinde birinci doğumda altmış gün, ikinci doğumda yüz yirmi gün, sonraki doğumlarda ise yüz seksen gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin verileceği belirtilmektedir. Yine kadın işçinin talep etmesi halinde on altı haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde on sekiz haftalık süreden sonra altı aya kadar ücretsiz izin verileceği de hüküm altına alınmıştır.

Öğretide ve uygulamada, kadın işçinin talebine rağmen işverenin bu yaklaşmaması halinde kadın işçinin tek başına alacağı karar ile işverene bildirimde bulunarak izin hakkını kullanabileceği, yine iş sözleşmesini de haklı nedenle feshedebileceği kabul edilmektedir.⁶⁰ İş Kanunu'nun analık iznine ilişkin bu düzenlemesi, geleneksel sosyo-kültürel yapının bir yansımasıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun olarak ebeveynlik izni yerine kadın odaklı olarak analık ve süt izni terminolojisi tercih edilmiştir. Madde metninde ailenin diğer figürü olan babaya doğrudan herhangi bir hak tanınmış olmayıp ananın ölümü sebebiyle kullanılmayan sürelerin babaya aktarılmasıyla yetinilmiştir. Ancak İş Kanununun mazeret izni başlığını taşıyan Ek Madde 2 hükmünde, eşinin doğum yapması halinde işçiye beş gün ücretli izin hakkı tanınmıştır. Söz konusu izin süresinin eşi doğum yapan erkek işçi bakımından babalık izni (paternity leave) olarak adlandırılması mümkündür.⁶¹ Bunun yanı sıra 6663 sayılı kanunla İş Kanunu m. 13'e eklenen fıkrada, 74'üncü maddede öngörülen izinlerin bitiminden sonra mecburi ilköğretim çağına başladığı tarihi takip eden ay başına kadar ebeveynlerden birinin kısmi süreli çalışma talebinde bulunabileceğine yer verilmiştir. Ancak ebeveynlerden birinin çalışmaması hâlinde, çalışan eş kısmi süreli çalışma talebinde bulunamaz. Ayrıca m. 74 hükmünden farklı olarak m. 13 hükmünün uygulama alanı, İş Kanunu kapsamında olan veya olmayan her türlü iş için geçerli olmayıp Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılan yönetmeliğe tabidir.

⁵⁹ Sumbas A., "Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Politikası Olarak Ebeveyn İzni", C. 8, S. 2, 2018, Hacettepe HFD, s. 172.

⁶⁰ Süzek S., İş Hukuku, Beta Basım, İstanbul, 2017, s. 884.

⁶¹ Çalışkan A., İş Hukukunda Analık ve Ebeveyn İzinleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 41.

Gelecek nesillerin taşıyıcısı olacak çocukların sağlıklı ve mutlu bir ortamda büyüebilmesi için bu tür düzenlemelerde çeşitli değişkenlerin dikkate alınması gerekir. Başarılı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan ebeveyn izni örneklerinde, bu tür yarım veya esnek çalışmaya dayalı izinlerin iki ebeveyn tarafından dönüşümlü kullanılmayı içerecek şekilde, ücretli ve/veya çeşitli nakdi yardımlarla desteklendiği görülmektedir.⁶² İsveç örneğinde ebeveyn izninin toplam 480 gün olduğu, bunun 60 gününü sadece anneler tarafından, 60 gününü ise sadece babalar tarafından ücretli olarak kullanılabilirdiği ve kalan günleri eşlerin istedikleri şekilde paylaşabildiği belirtilmektedir.⁶³

Ülkemizde memur statüsünde çalışanların tabi olduğu 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 104, doğum sonrası çalışma düzenine ilişkin olarak İş Kanunu m. 74 hükmüyle birçok açıdan uyumlu olan mazeret izni hallerini düzenlemektedir. Bu hükümde memura, eşinin doğum yapması hâlinde, isteği üzerine on gün babalık izni hakkı tanınmıştır. Devlet Memurları Kanunu'na 6663 sayılı Kanun ile eklenen ek m. 43 hükmünde ise doğum sonrası yarım zamanlı çalışma imkanının hem anaya hem babaya verildiği görülmektedir. Şöyle ki doğum yapan memurlar doğum sonrası analık izninin, eşi doğum yapan memurlar ise babalık izninin bitiminden, çocuğun mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar olan dönemde haftalık çalışma saatlerinin normal çalışma süresinin yarısı olarak düzenlenmesini talep edebilirler. Bundan yararlanan memura, mali haklar ile sosyal yardımlarına ilişkin her bir ödeme unsurunun yarısı esas alınarak ödeme yapılır.

İş Kanunu ve Devlet Memurları Kanunu ilgili hükümleri kıyaslandığında çocukların ilköğretim çağına kadar kısmi süreli çalışma hakkının verilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi açısından olumlu olsa da kanaatimize göre analık izni, süt izni gibi kadını odak alarak yürürlüğe sokulmuş olan maddelerin ebeveynlik izni bakış açısıyla genel bir revizyonu gerekmektedir. Özel veya kamu ayrımı yapılmaksızın çalışma hayatının her statüsü için "ebeveyn izni" terminolojisiyle genel bir maddenin yürürlüğe konulması, ilgili diğer kanunlardaki ebeveyn izni düzenlemelerinde bu yeni maddeye atıf yapılması, böylece farklı çalışma alanlarında iştigal eden eşlerin kurduğu aileler arasında bu konuda farklılığın değil aynılığın sağlanması gerekir. Zira bir ailedeki ebeveynin diğer bir ailedeki ebeveyninden farklı bir izin rejimine tabi olmasını gerektirecek makul bir sebep bulunmamaktadır. Cinsiyet eşitliği ve eşit işlem temelinde yeknesak bir düzenlemenin hem çalışma barışına hem ailenin sürdürülebilirliğine daha iyi hizmet edeceği kanaatindeyiz.

2. Çalışma hayatına katılmayan eşin sosyal güvenlik haklarıyla desteklenmesi:

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre sosyal güvenlik, halkın hastalık, işsizlik, yaşlılık, ölüm sebebiyle geçici veya sürekli olarak kazançtan yoksun kalması durumunda düşeceği yoksulluğa karşı, çocuk sayısının artması ve

⁶² Sumbas, s. 185.

⁶³ Sumbas, s. 180.

analık halinde korunmasına ilişkin alınması gereken önlemler sistemidir.⁶⁴ Günümüzde ağırlıklı olarak uygulanan sosyal sigorta modelinde, sosyal güvenlik hakkı kural olarak mesleki faaliyet ölçütüne bağlıdır. Kişiler bağımlı ya da bağımsız çalışma statülerine göre kapsama alınmakta ve sistemin finansmanı kazanca göre alınan sigorta primine dayanmaktadır.⁶⁵

Sosyal güvenliğin temel fonksiyonlarından birisi nesiller arası dayanışmadır. Bireyler sosyal güvenlik sistemi içerisinde başkalarının sosyal güvenliğinin sağlanmasına da katkıda bulunurlar.⁶⁶ Aktif nüfus yani çalışan nesil, pasif nüfusun yani çalışmayan nüfusun sosyal güvenlik ihtiyaçlarını finanse eder.⁶⁷ Yine iş kazası ve meslek hastalığı sigorta koluna prim ödeyen ancak böyle bir kaza ya da hastalık geçirmemiş olan bir kişi, iş kazası veya hastalığından muzdarip olmuş bir kişi ve ailesi ile dayanışma gerçekleştirmiş olur.⁶⁸ Kanaatimizce bu yönüyle sosyal güvenlik alanı, toplumsal sürdürülebilirliğin önemli bir uğraş alanıdır.

Ülkemizde 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, uzun ve kısa vadeli sigorta kollarında sigortalılık durumunu belirlemektedir. Bu kanuna göre sigortalılık temelde, bağımlı çalışma, bağımsız çalışma veya kamu görevlisi olarak çalışma ile isteğe bağlı sigortalılık şeklinde gerçekleşmektedir. İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için 5510 sayılı Kanunun sigortalı sayılanların düzenlendiği m. 4 hükmünün kapsamında bulunmamak gerekir.

Çalışma hayatına katılmayan eşin sosyal güvenceye kavuşması konusu, daha çok kadının diğer deyişle ev hanımlarının üzerinden düşünülmektedir. Nitekim hükümetin “Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023” metninde⁶⁹ “*Ailelerin evdeki yükünü çeken, aileyi ayakta tutmak için en fazla fedakârlık gösteren ev hanımlarıdır. Ev hanımları, evdeki emekleri karşılığında herhangi bir ücret almaksızın ülke ekonomisine katkı sağlamakta ve aile refahını artırmaktadır. Ev hanımlarının bu emeğinin karşılığında emeklilik gibi bir güvenceye sahip olmalarını en temel hakları olarak görüyoruz. Bu çerçevede, ev hanımlarının isteğe bağlı ödeyecekleri primlerin üçte birini devlet olarak biz karşılayacağız. Bazı meslek gruplarının iş yükü ağırlığı nedeniyle sahip oldukları yıpranma payı hakkını ev hanımlarına da sağlayacağız*” ifadelerine yer verilmiştir. Politik gerçeğin ev hanımları üzerinden değerlendirme yapılmasını gerektirmesi haklı görülebilir ise de biz hukuk tekniğine uygun olarak meselenin evlenmek suretiyle ev işleriyle ilgilenmek durumunda kalan ve dolayısıyla çalışma hayatına son veren eşlerden hangisi olursa olsun sosyal güvenlik haklarının buna göre düzenlemesi gerektiği kanaatindeyiz. Bir örnekle açmak gerekirse gastronomi ve çocuk gelişimi profesyoneli olan erkek eşle şirket yöneticisi olan kadın eşin oluşturduğu bir evlilikte gelir seviyesi ve bireysel yatkınlıklardan dolayı ev işlerini üstlenmeyi erkek eş de tercih edebilir. Sonuç

⁶⁴ Tuncay C./Ekmekçi Ö., Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Basım, İstanbul, 2015, s. 2.

⁶⁵ Korkusuz R./Uğur S., Sosyal Güvenlik Hukuku, Ekin Basım, Bursa, 2018, s. 52.

⁶⁶ Sümer, H. H., Sosyal Güvenlik Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 15.

⁶⁷ Korkusuz/Uğur, s. 77.

⁶⁸ Sümer, s. 15.

⁶⁹ www.akparti.org.tr

olarak cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin ev işlerini üstlenen eşin sosyal güvenlik haklarının teslim edilmesi aile kurumunu destekleyecektir. Zira evlilikte sosyal güvenceye sahip olmanın, özellikle çalışmayan ya da evlenmeyle çalışma hayatına son verecek olan bireylerin evlenme kararı alma ve evliliği devam ettirme iradeleri üzerindeki teşvik edici rol oynayacağı kuvvetle muhtemeldir. Burada yöntem olarak kanaatimizce bu kişilerin bireysel emeklilik sistemine dahil edilip kendilerine devlet tarafından prim desteği sağlanmasındansa evlilik birliğinin kurulduğu an ile sona erdiği an arasındaki zaman dilimi için benzer ev işlerinde bağlı olarak çalışan ortalama bir işçinin sahip olacağı sosyal güvenlik haklarına sahip olması yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.

D. VERGİ HUKUKU BAĞLAMINDA MEVZUATA YÖNELİK ÖNERİLER

Servet, harcama, aile durumu gibi yönlerden farklı durumlarda olanların nasıl vergilendirilmesi gerektiği sorusu bir dikey adalet problemi olup sosyal devlet anlayışına göre vergi politikası oluşturulmaktadır.⁷⁰ Nitekim 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.2 hükmüne göre ülkemiz, demokratik ve laik olmanın yanı sıra sosyal bir hukuk devletidir ve sosyal devlet olmanın bir sonucu olarak m. 73/2 hükmünde belirtildiği üzere, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Devletin aileyi destekleyici politikaları, vergi ödeyecek birimi tespit etmede de önemli bir tercih yapmayı gerektirebilir. Vergi otoritelerinin bu konuda, her bireyin ayrı vergilendirilmesi, aile gelirlerinin tamamen birleştirilmesi, sermaye gelirlerinin birleştirilmesi, evli olanların aile indirimi ile birlikte bireylerin ayrı vergilendirilmesi şeklinde olmak üzere en az dört ihtimale sahip olduğu belirtilmektedir.⁷¹ Ailelerin vergi indirimi veya iadesinden yararlandırılmasının ailelerin kullanılabilir gelirini artırma ve evlilik dışı birlikteliklere karşı yasal evliliği teşvik gibi sürdürülebilir aile yapısı için olumlu işlevleri bulunmaktadır.⁷² Türk Vergi Sisteminde, aile bağlantılı hükümlere kimi zaman, sosyal devlet açısından mükellef lehine kimi zaman da vergi güvenlik önlemi olarak devlet lehine yer verilmiştir.⁷³

Ailenin ihtiyaç durumunu göz önüne alarak sonuç itibarıyla sürdürülebilir aile yaşamını desteklemek bakımından vergi istisnası olarak temel düzenlemelerin motorlu taşıtlar vergisi ve özel tüketim vergisinde yapılabileceği kanaatindeyiz. 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu (MTVK) uyarınca vergiye tabi olan taşıtlar aynı zamanda 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu (ÖTVK) II Sayılı Liste'sinde gösterildiği üzere özel tüketim vergisine de tabi olabilmektedir. Taşıtlar edinimi ve sahipliği bakımından birbirinden ayrı düşünülemeyecek bu iki kanun özelinde vergi

⁷⁰ Öncel M./Çağan N./Kumrulu A./Göker C., Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020, s. 57.

⁷¹ Gökbnar, A. R., "Ailenin Korunmasına Yönelik Vergi Politikaları", C. 8, S. 2, 2001, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, s. 2.

⁷² Gökbnar s. 2.

⁷³ Sonsuzoğlu E., "Türk Vergi Sisteminde Aile Bağlantılı Hükümler", C. 5, S. 2, 2019, IAAOJ/Sosyal Bilimler Dergisi, s. 88.

kolaylıklarının sağlanması gerekmektedir. MTKV m. 4 hükmünde bu verginin istisnalarına yer verilmektedir. Maddeye eklenecek bir fıkraya ile evlilik birliği içinde daha önce motorlu taşıta sahip olmayan ve iki çocuğa kadar eşlerin ilk edinecek oldukları taşıt için vergi indirimi; üç ve daha fazla çocuğa sahip eşler için tam vergi istisnası düzenlenebilir. Özel tüketim vergisi istisnaları ise ÖTKV m. 5-7 hükümlerinde yer almaktadır. Kanunun bu bölümünde yapılacak bir revizyonla yine daha önce özel tüketim vergisine tabi olan bir karayolu aracı edinmemiş olan ve iki çocuğa kadar eşler için vergi indirimi; üç veya daha fazla çocuğa sahip eşler için vergi istisnası tanınmasının amaca elverişli olacağı kanaatindeyiz. Her iki öneri yönünden de çocuk ifadesinin kapsamının on sekiz yaşından küçük olan veya büyük olsa dahi eğitimi devam eden aile olarak birlikte yaşayan bireyler olarak belirlenmesi isabetli olacaktır.

SONUÇ

Aile, hem bireysel gelişimin hem de toplumsal sürekliliğin en temel yapı taşıdır. Ancak modern yaşamın hızla değişen dinamikleri, bu kadim kurumu hem yapısal hem de işlevsel düzeyde önemli tehditlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Bireyselleşme, dijitalleşme, ekonomik belirsizlik, kültürel çözülme ve iletişim kopuklukları gibi çağdaş riskler, ailenin sürdürülebilirliğini zayıflatan temel faktörler arasında yer almaktadır.

Ailenin geleceği ile insanlığın geleceği arasında bir korelasyon bulunmaktadır. Sağlıklı ve huzurlu bir toplum, çevreye duyarlı ekonomik kalkınma ve adil, insanca ve kaliteli bir yaşamı tesis edecek siyasi düzen için bu nitelikleri haiz sürdürülebilir bir aile yapısının oluşturulması ve desteklenmesi gerekmektedir.

Ailenin sürdürülebilirliği, sadece bireylerin duygusal bağlılığına değil, aynı zamanda hukuki ve sosyal güvencelere de bağlıdır. Bu bağlamda, yoksulluk nafakası gibi düzenlemeler, boşanma sonrasında özellikle ekonomik olarak dezavantajlı duruma düşebilecek eşlerin korunmasını sağlayarak aile kurumu açısından dengeleyici bir işlev üstlenmektedir. Ancak bu uygulamaların keyfi biçimde sınırlandırılması veya aşındırılması, evlilik kararını zorlaştırabileceği gibi, mevcut aile yapılarında da güvensizlik yaratabilir. Bu nedenle toplumsal gerçeklikler ve adalet ilkesi gözetilerek objektif ve makul temellere dayanana mevcut nafaka düzenlemesi, aile kurumunun uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından yerindedir.

Evlilikle birlikte kadının soyadının değişmesi ve nüfus kaydının kocasının hanesine taşınması gibi uygulamalar, modern toplumlarda bireylerin evlilik kararını etkileyebilecek psikolojik ve sembolik anlamları taşıyabilmektedir. Kadının sadece evlenme yoluyla kimliğinin ve aile aidiyetinin yeniden tanımlanması, evlilik ilişkisini eşitlik temelinden uzaklaştırarak geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirebilir. Dolayısıyla, mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi; bireysel tercihleri ve toplumsal değişimi dikkate alan, daha adil ve eşitlikçi bir hukuk politikası geliştirilmesi, evlilik kurumuna yönelik olumsuz algıların önlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Mevcut hukuk düzeninde evlilik birliğinden doğan sadakat yükümlülüğü yalnızca eşler arasında hüküm ifade etmekte, üçüncü kişilere yönelik bir sorumluluk doğurmamaktadır. Ancak toplumsal gerçeklikler,

sadakat yükümlülüğünün sadece eşler arasında kalmaması ve evli olduğunu bilerek bu birliği ihlal eden üçüncü kişilerin de hukuki sorumluluğa tabi tutulması gerektirmektedir. Evlilik birliğini koruyan özel bir koruma normunun ihdas edilmesi ile sadece bireysel mağduriyetlerin giderilmesine değil, aynı zamanda aile kurumunun toplumsal itibarı ve sürdürülebilirliği açısından da önemli bir adım atılmış olacaktır.

Analık ve süt izni gibi kadın temelli düzenlemeler, tarihsel bağlamda önemli kazanımlar olmakla birlikte, günümüzün eşitlik odaklı aile ve çalışma yaşamı anlayışıyla artık yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, ebeveynlik kavramını esas alan, özel ya da kamu sektöründe çalışanlar arasında farklı uygulamalara neden olan parçalı yapı yerine bütüncül bir "ebeveyn izni" rejiminin oluşturulması önerilmektedir.

Ev içi emeği üstlenen bireylerin sosyal güvenlik haklarından mahrum bırakılması, evlilik kurumunu destekleyici değil, zayıflatıcı bir etki yaratmaktadır. Özellikle evlenme ile birlikte istihdamdan çekilen veya hiç çalışma hayatına katılmamış bireyler açısından, evlilikte sosyal güvencenin varlığı, hem evlenme kararını kolaylaştıran hem de evliliğin istikrarını sağlayan önemli bir teşvik unsurudur. Bu bağlamda, bireysel emeklilik gibi dolaylı modeller yerine, ev işlerini fiilen üstlenen eşin, evlilik süresince kamusal sosyal güvenlik sistemine entegre edilmesi hem sosyal adaleti tesis edecek hem de aileyi hem birey hem toplum nezdinde daha sağlam temellere oturtacaktır.

Devletin aileyi destekleyici vergi politikaları, aile kurumunun sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak önemli bir araç işlevi görmektedir. Vergi sisteminin birey temelli mi yoksa aile temelli mi işleyeceği hususu, sosyal politikalarla doğrudan ilişkili olup, evlilik kararlarını ve aile yapısını etkileme potansiyeline sahiptir. Aile gelirlerinin birleştirilmesi, aile indirimi veya istisnalar yoluyla ailelerin kullanılabilir gelirinin artırılması, hem ekonomik hem de sosyo-kültürel düzeyde yasal evlilik kurumunu teşvik eden bir rol oynamaktadır. Türk Vergi Sisteminde aile bağlantılı düzenlemelerin sosyal devlet ilkesi doğrultusunda mükellef lehine güçlendirilmesi, sürdürülebilir aile yapısı bakımından önemlidir. Bu çerçevede, özellikle motorlu taşıtlar vergisi ve özel tüketim vergisinde ailelerin ihtiyaç durumunu gözeten istisnai düzenlemelerin yapılması, ekonomik yükün dengelenmesine katkı sunacak ve aileyi hem ekonomik hem toplumsal olarak daha istikrarlı bir yapıya kavuşturacaktır.

KAYNAKÇA

Abay, A. R., “Parçalanmış Ailelerde ve Çocuklarında Görülen Problemler: Müzakereler”, 2007, ss. 90-97, Günümüzde Aile, (Der.) Ömer Çaha, İstanbul: Ensar Neşriyat.

Akçabay C./Karaca Boz Z., Kadın Dayanışma Vakfı 2024 Yoksulluk Nafakası Araştırması Sosyo-Hukuki Bir İnceleme, <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2024/10/2024-Yoksulluk-Nafakasi-Arastirmasi-uzun-versiyon.pdf>, (10.07.2025 tarihinde erişilmiştir).

Aslan E. A./İnce İ. Ç., “Muhafazakâr İdeolojinin Aile ve Kadına Bakış Açısının Bir Yansıması Olarak Yoksulluk Nafakası Tartışmaları”, C. 48, S. 3, 2024, Mülkiye Dergisi, ss. 747-792.

Beck, U., Risk Society: Towards a New Modernity, Sage Publications, London, 1992.

Becker Egon/Jahn Thomas/Stieß Immanuel, “Exploring Uncommon Ground: Sustainability And The Social Sciences”, 1999, s. 4, Sustainability And The Social Sciences: A Cross-Disciplinary Approach To Integrating Environmental Considerations Into Theoretical Reorientation, (Der.) Egon Becker and Thomas Jahn, London, UNESCO and ISOE: Zed Books, ss. 1-22.

Bourdieu, P., The Logic of Practice, Çev. R. Nice, Stanford University Press, 1990.

Bronfenbrenner, U., The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design, Harvard University Press, Cambridge, 1979.

Çalışkan A., İş Hukukunda Analık ve Ebeveyn İzinleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Demirci, E. Y., “Değişim Sürecinde Dünyada ve Türkiye’de Aile Yapısı ya da Cemaat-Cemiyet Ayrımında Aileyi Yeniden Düşünmek”, 2007, ss. 37-50, Günümüzde Aile, (Der.) Ömer Çaha, İstanbul: Ensar Neşriyat.

Demircioğlu, H. R., “Aldatılan Eş Tarafından Üçüncü Kişiyeye Yöneltilen Manevi Tazminat Taleplerinde Hukuka Aykırılık Unsuru”, C. 65, S. 3, 2016, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 687-722.

Dişikara, N., “Türkiye Modernleşmesinde Ailenin Değişimi”, Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, ss. 337-352.

Dural M./Öğüz T./Gümüş M. A., Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.

Dyllick T./Hockerts, K., “Beyond the Business Case for Corporate Sustainability”, S. 11, 2002, Business Strategy and the Environment, ss. 130-141.

Giddens, A., Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age, Stanford University Press, 1991.

Gökbunar, A. R., “Ailenin Korunmasına Yönelik Vergi Politikaları”, C. 8, S. 2, 2001, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, ss. 1-6.

Helvacı S./Kocabaş G., “Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı”, Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın’a Armağan Özel Sayısı, C. 21, S. 2, 2015, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Dergisi, ss. 615-644.

İçağasıoğlu Çoban, A./Özbesler, Cengiz, “Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler”, C. 5, S. 18, 2009, Aile ve Toplum, ss. 31-41.

Keay, A., “Ascertaining The Corporate Objective: An Entity Maximisation and Sustainability Model”, C. 71, 2008, Modern Law Review, ss. 663-712.

Keleş, D., "Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlerin Bir Örneği Olarak "Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu", C. 6, S. 2, 2023, Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, ss. 517-544.

Korkusuz R./Uğur S., Sosyal Güvenlik Hukuku, Ekin Basım, Bursa, 2018.

Mintz, S., A Prison of Expectations: The Family in Victorian Culture, New York University Press, New York, 1983.

Öncel M./Çağan N./Kumrulu A./Göker C., Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.

Parsons, T./Bales, R. F., Family, Socialization and Interaction Process, The Free Press, New York, 1955.

Partridge, E., "Social sustainability': a useful theoretical framework?", Australasian Political Science Association Annual Conference, Dunedin, New Zealand, 28-30 September 2005, ss. 1-15.

Robinson, J., "Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development", C. 48, S. 4, 2004, Ecological Economics, ss. 369-384.

Rogers S.H./Gardner K.H./Carlson C.H., "Social Capital and Walkability as Social Aspects of Sustainability", Sustainability, C. 5, S. 8, 2013, ss. 3473-3483, <https://doi.org/10.3390/su5083473>.

Sağlam, İ., "Opinion on Legal Entity – Sustainability Nexus", C. 26, S. 2, 2020, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, ss. 1111-1125.

Sonsuzoğlu E., "Türk Vergi Sisteminde Aile Bağlantılı Hükümler", C. 5, S. 2, 2019, IAAOJ/Sosyal Bilimler Dergisi, ss. 88-103.

Stevenson, B./Wolfers, J., "Marriage and divorce: Changes and their driving forces", C. 21, S. 2, 2007, Journal of Economic Perspectives, ss. 27-52.

Submission to the State Sustainability Strategy Consultation Paper Focus on the Future: Opportunities for Sustainability in Western Australia, Western Australian Council of Social Service Inc, 2002, <http://stl.asflib.net/MEDIA/ASF-CD/ASF-M-00173/submissions/WACOSS.pdf>, (s.e.t. 13.08.2025).

Sumbas A., "Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Politikası Olarak Ebeveyn İzni", C. 8, S. 2, 2018, Hacettepe HFD, ss. 167-194.

Sümer, H. H., Sosyal Güvenlik Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Süzek S., İş Hukuku, Beta Basım, İstanbul, 2017.

Tarhan, N., Son Sığınak Aile, Nesil Basım, İstanbul, 2014.

Topal, M., "Modernleşme Bağlamında Türkiye'de Ailenin Dönüşümü", Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, ss. 381-398.

Tuncay C./Ekmekçi Ö., Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Basım, İstanbul, 2015.

Turinay, N., Değişen Toplum ve Aile, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.

Turkle, S., Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other, Basic Books, 2011.

Western Australian Council of Social Service Inc (2002). Submission to the State Sustainability Strategy Consultation Paper. www.sustainability.dpc.wa.gov.au/docs/submissions/WACOSS.pdf

Wienclaw, R. A., "Family Functions: A Structural-Functional Analysis", 2021, Salem Press Encyclopedia, (<https://www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/family-functions-structural-functional-analysis>, s.e.t. 14.08.2025).

Yalvaç Arıcı, H., "Modern Ailede Mahremiyet Sınırlarının Sınırsızlaşmasıyla Birlikte Aile Bireylerinde Yabancılaşma Sorunu", Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, ss. 415-426.

Yıldırım A., Türk Aile Hukuku, Monopol Yayınları, 2025.

Yılmaz Tamer/Keskin Halit/Aksoy Zeynep, “Girişimci Üniversitelerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirliğe Etkileri”, 2022, s. 217-218, Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilir Hayat, (Der.) M. Bulut ve C. Korkut, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, ss. 213-236.

Yüce, F., “Modern Zamanlarda Sürdürülebilir Aile İçin Ben Merkezlikten Öteki Merkezliğe Geçiş”, Uluslararası Aile Sempozyumu, Sinop, 15-17 Ekim 2020, ss. 641-658.

<https://konda.com.tr/uploads/konda-nafaka-dosyasi-final-f424a529c58f714afe2e2dbd3c303ba599ab050e6f9ffb35aa494f8c0eb2cc5d.pdf>, 17.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194>, 10.07.2025 tarihinde TÜİK istatistik veri portalından alınmıştır.

<https://www.semtrio.com/blog/sosyal-surdurulebilirlik-nedir-ve-hangi-kriterleri-kapsar>, 10.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.quickcarbon.com/tr/blog/sosyal-surdurulebilirlik-nedir/>, 10.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://hukukbook.com/turk-medeni-kanunu-gerekcesi/>, 17.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/467d92ef-288e-48e4-b9d8-a8fac51d9dfc>, 17.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>, 17.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.ilhanhelvevacidersleri.com/turk-medeni-kanunu/turk-medeni-kanunu-madde-175>, 23.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-38-nrm.pdf>, 23.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1355.html, 23.07.2025 tarihinde erişilmiştir.

www.mevzuat.gov.tr

www.legalbank.net